

Den förste svenske prästen i Bro

Av Sven Rydstrand

Ur LP 1980-09-12

Den förste svenske prästen på Stångenäset hette Olle Anderson och han tillträdde sin tjänst som kyrkoherde i Bro år 1659. Han nämns den första gången då Bro kyrkas räkenskap blev "förklarad" på Pilegård i Foss socken den 11 februari år 1660, då han skriver sitt namn under räkenskaperna. År 1661 skriver han sitt namn "Ole Andersön P" under räkenskaperna, vilket P sannolikt betyder "Pontanus", som han sedan också kallade sig.

År 1674 den 22 februari blev Lysekils kyrkas räkenskap hållen i sogneprästens hederlige och i vällärde herr Olle Anderssons och andra danemäns närvaro. Då antecknades även följande:

"Noch haver hederlige och vällärde Herr Olle Andersön i Brou förärat till en kalk och disk till Lysekils kyrka 13 daler och 8 skill., som Jens Pederson haver hos sig att svara till". Jens Pedersson var kyrkovärd i Lysekil vid den tiden.

Denna kalk blev sedan förfärdigad, och den finns fortfarande kvar i Lysekils nuvarande kyrka. På densamma finns bl.a. följande inskription **"O. A. P. (= Oluf Andersson-Pontanus)** och **"C. H. D. G." (= Christensa Hansdotter-Gedda)**. Hon var kyrkoherdens hustru. Kalken med tillhörande patén är alltså tillverkad på 1670-talet, och årtalet 1737 som är graverat i botten på kalken, avser tydligen någon lagning. År 1725 omtalas också i ett stämmoprotokoll att kalken var "ganska liten, söndrig och oförgylld", varför man föreslog att stolepenningarna skulle tagas i anspråk för kalkens utvidgning och förgyllning. Det arbetet blev troligen inte utfört förrän år 1737. Detta års protokoll finns dock inte bevarat.

Sista gången Ole Pontanus underskriver Bro kyrkas räkenskaper är den 15 februari år 1675 i Tanums prästgård. Troligen har han sedan det året eller år 1676, ty sedan blev det ingen förklaring av räkenskaperna förrän år 1680, då Owe Tegnér har tillträtt kyrkoherdetjänsten.

Denne får då ansvara även för åren 1675 och 1676. Någon präst vid namn Owe Norrman, som Ödman nämner, har inte funnits. När 1679 års räkenskaper för Bro kyrka blev "förklarade" i Uddevalla den 19 juni år 1680, meddelades att "salig Herr Olluf i Bro" hade skänkt till kyrkan nio daler silvermynt. Ansvarig för räkenskaperna var då kyrkoherden Tegnér och kyrkovärden Torsten Olsson i Staxäng.

År 1670 skänkte Oluf Anderson och hans hustru en ny altarpupp till Bro kyrka. Det var ett fint bildhuggeriarbete utfört av den kände göteborgskonstnären Hans Swantz. Den finns förresten ännu kvar och hänger nu på kyrkans norra långvägg. På densamma finns Oluf Andersons och hans hustrus initialer.

Var Oluf Pontanus härstammade ifrån är höljt i dunkel. Det antagande, som C. W. Skarstadet gör i sitt arbete "Uddevalla kyrko- och skolminne" att han skulle vara kommen från Bro och son till sin företrädares företrädare, kyrkoherde Anders Olsson, som dog på 1620-talet, kan nog knappast vara riktigt, ty i så fall skulle han ha varit gift med sin egen moster.

Även kyrkoherden Anders Olssons hustru uppges nämligen ha varit dotter till kyrkoherde Hans Gedda i Uddevalla. Dessutom omtalar en tingshandling från år 1650 att kyrkoherden Anders Olssons dotter, Karin Andersdotter, som då var gift i Helsingör med borgaren Johan Michelsen, samma år säljer sin faders gård på Mellby i Bro. Några flera barn till Anders Olsson nämns inte utan Karin synes ha varit den ende arvingen. Men Oluf Pontanus kan ju ändå vara kommen från Bro, även om han inte var prästson.

När den s.k. "begravningsriksdagen" började i Stockholm i september år 1660, infann sig Oluf Pontanus där såsom representant för prästerskapet i Bohuslän. Han var således den förste riksdagsmannen från Stångenäset i den svenska riksdagen. Av riksdagsprotokollet framgår att han inte hade fullmakt från biskopen att närvara vid prästeståndets sammanträden, men prästerna i Bohuslän hade dock kallat honom och skickat honom till riksdagen. Han kallas för "Olaus Pontanus, pastor i Stangenäs". Han synes dock inte ha varit svenskvänlig, ty han vägrade att i riksdagen hylla den nye konungen Karl XI. Sannolikt har hans

vistande vid riksdagen också varit mycket kort. Troligen hade han samma åsikt som sin svåger, kyrkoherde Jens Colstrup i Uddevalla, som år 1676 engagerade sig med Gylldenlöwe och flydde till Norge.

Var blev det av Oluf Andersson-Pontanus efter år 1675? Han kan inte påträffas antecknad därefter varken som levande eller död förrän år 1680 då det omtalas att han avlidit.